

MAGYAR HADJÁRATOK A XV. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN.

(Második közlemény.)

1407.

Törökök és Bosznia ellen. Zsigmond király máj. 31-én Várdai Domonkos fiainak peres ügyeiben, mivel a törökök és Bosznia ellen most menesztett hadseregénél tartózkodnak, törvény-szünetet rendel.¹

Okt. 5-én szántói Laczk Jakab és Tamási Henrik fia János erdélyi vajdák *«in descensu campestri juxta fluvium Orboz»* tartózkodnak.² Ezen Orboz nem más, mint a Szávának Verbász nevű mellékfolyója s így a táborozás csak a török-boszniai hadjáratra vonatkozik.

Itinerár. Jan. 6., 10., 15., 20., 25.: Kassa; febr. 5.: Kassa; ápr. 4.: Kassa; jún. 13.: Kassa; júl. 6.: Neszmély; aug. 2.: Gara; aug. 7.: Plevna; aug. 10.: *Dragutin* (Boszniában); szept. 12.: *Bobovac vár előtti tábor*; okt. 16.: Nagyvárad; decz. 5., 6.: Szentgyörgy (Szlavóniában); decz. 7., 8., 9.: Kaproncza; decz. 12.: Ludbreg; decz. 16., 17.: Csáktornya.

1408.

A tavalyi török-boszniai hadjárat folytatása. A király máj. 26-án a boszniai Dobor vára előtti főhadiszállásából szántói

¹ Zichy-oklevéltár V. 512.

² Teleki-oklevéltár I. 326.

Laczk Jakab és Tamási János erdélyi vajdának megparancsolja, hogy Nádasdi Mihály székely főispánnak és népeinek, mivel a boszniaiak és törökök ellen legközelebb indítandó hadban jelen kell lenniök, minden néven nevezendő peres ügyeit hazatértökig halasztásuk el.¹

Jún. 2-án az országbíró a baranyamegyebeli Bólyi Gergelynek peres ügyeit, mert felperes a törökök és boszniaiak ellen küldött királyi sereggel indulni készül, okt. 6-ára elhalasztja.²

Jún. 5-én a király a Győr nb. Szerdahelyi-családbeliek ügyében a boszniai Dobor vára alatt oklevelet állít ki.³

Nov. 12-én Garai Miklós nádor Bólyi Gergelynek azért ad halasztást, mert ez még mindig Boszniában a királyi hadseregben tartózkodik.⁴

Erre a hadjáratra vonatkozik Zsigmondnak Budán 1408 decz. 29-én kiállított oklevele, melynek erején keresztúri Garazda Miklós és Szilágyi Miklós fia László szreberniki várnagyoknak egynehány heves- és temesmegyei birtokot adományoz. Kiemeli, hogy már azelőtt is Maróti János macsói bán zászlaja alatt a török-boszniai hadjárat alkalmából a boszniai *Szrebernik* várt elfoglalták. A múlt nyáron lefolyt hadjárat alatt pedig az Uzora területén fekvő *Branić* nevű várat hatalmukba ejtették.⁵

1421 okt. 5-én tanúsítja a király (Nagyszombatban), hogy Rozgonyi István a Boszniában fekvő Dobor vára előtt az elleneséges boszniaiak által kezén oly súlyos sérüléseket kapott, hogy sebhelyeiket még most is látni. Ezen érdemeinek elismeréseül kinevezi őt Kaplírzs felmentése után Pozsony megye főispánjává.⁶

Fejér X. 5, 627—628. Zsigmondnak egy Dragothyban 1435 Ilona királynő napja előtti csütörtökön (lehet máj. 19-én) kiállított okiratát közli, melyben Hém fia Péter fia Istvánt értesíti, hogy a boszniaiak ellen indítandó hadbaszállást, melyben maga is részt akar venni, *ez évi jún. 24-ére* szándékozik kitzüzni, de

¹ Teleki-oklevéltár I. 339, 340.

² Zichy-oklevéltár V. 545.

³ Károlyi-oklevéltár I. 547.

⁴ Zichy-oklevéltár V. 565.

⁵ Temesmegyei oklevéltár I. 400.

⁶ Fejér X. 6, 404.

mindamelllett a határ megvédelmezése czéljából már most is van naponta valamely csetepaté; felhívja tehát, hogy ezen levél vétele után haladéktalanul Ozorai Pipo Temes megye főispánjának, kit erről már kellőleg értesített, rendelkezésére álljon.

Dragotina Boszniában a bihácsi kerülethez tartozó kosztajniczai járásban fekszik, a miből kiviláglik, hogy a király ezen oklevelet Boszniában keltezte ugyan, de hogy Fejér keltezése hibás. Ozorai Pipo meghalt 1426 végén és (Remetei) Hémfi István 1424-ben már nem élt. Hogy Zsigmond király Dragotinban tartózkodott, bizonyítja többek között azon adat is, mely szerint 1408 aug. 16-án ott volt (Magyar akad. Értesítő 1859 III. 254); ezzel egyetértőleg találjuk, hogy máj. 26-án a boszniai Dobor alatt táboroz, hol még jún. 5-én is van; tudjuk továbbá, hogy Ozorai Pipo Kevén 1408 jan. 29-én Remetei Istvánnal a törökök ellen Szerbiában harczol; mindezekből tehát kitünik, hogy fenti okiratot *1408 máj. 17-én* keltezték.

Itinerár. Jan. 26.: Kaproncza; febr. 13., 21., 24., 27.: Kőrös (Horvátországban); márcz. 5., 8., 11.: Kőrös; ápr. 9., 29.: Diákóvár; máj. 4.: Erdőd; máj. 6.: Gara; máj. 7.: Diákóvár; máj. 17.: Dragotin; máj. 26.: *Dobor vár alatti tábor*; jún. 4.: Árkirév (?); jún. 5.: *Dobor előtti tábor*; júl. 5., 7.: Bács; júl. 9.: Pécs; júl. 20.: Nagyong; aug. 5., 10.: Túr; aug. 16.: *Dragotin*; szept. 2., 5., 7.: Diákóvár; szept. 16., 18.: *Magdaj vár alatti tábor* (Boszniában, de ez kétségtelenül *Magdaj*); nov. 13., 14.: Pécs; nov. 16.: Pécsvárad.

1409.

a) *Törökök és szerbek ellen.* Ozorai Pipo, Temes megye főispánja, Kevén *jan. 29-én* tanúsítja, hogy Remetei István vele együtt a törökök ellen Szerbiában működő magyar hadseregben van, miért is összes ügyeit máj. 1-ére elhalasztja.

Ugyanő tanúsítja Kevén *febr. 2-án*, hogy a (csanádmegyei) Apáczai Márton vele együtt a király által a törökök ellen jelenleg Szerbiába menesztett hadseregben van, miért is összes peres ügyeit máj. 1-ére elhalasztja.¹

¹ Történelmi Tár 1884. évf. 226.

A király Sopronban *febr. 5-én* tanúsítja, hogy Bogdáni Balázs a törökök ellen most indított hadjáratban részt vesz.¹

A király Budán *ápr. 12-én* a törökök és egyéb hitszakedárok ellen indított hadjáratban résztvevő Kállai Miklós ügyében halasztást engedélyez.²

A raguzaiak *máj. 30-án* értesítik Zsigmond királyt, hogy máj. 25-én öt gálya két «bregantin»-nal az apuliai részekről Dalmatia partjainak érintésével Lesinán egynemely élelmiszert lerakott, azután több raguzai bárkát Sebenicoban elfoglalt és a Zára táján fekvő szigeteket hatalmukba kerítette.³

A király Temesvárott *jun. 13-án* a hűtlen Szirmai Györgyöt azon feltétellel veszi vissza kegyelmébe, hogy nevezett hadmagával saját költségén négy hónapon át köteles legyen a királyi seregben Szerbiában szolgálni.⁴

A király *aug. 10-én* tanúsítja, hogy Bátmonostori László királyi szolgálatban Rácországban el van foglalva.⁵

b) Velence ellen. A velencei tanács *aug. 24-én* a zárai hatóságnak utasítást ad a Zsigmond király seregeivel való fegyverszünet megkötése iránt.⁶

Itinerár. Febr. 15.: Sopron; febr. 19.: Bécs; márcz. 26., 27.: Bánhida; ápr. 22.: Dömsöd; máj. 22.: Krassófő; jún. 9., 13.: Temesvár; jún. 21.: Keve; jún. 22.: Zimony (Semlin); júl. 13.: Pécs; júl. 15.: Báta; aug. 25.: Tata; nov. 8.: Tata; nov. 27.: Kassa.

1410.

a) Belháború. A király Véglesen *jan. 13-án* Kállai Lőkös fia Miklósnak meghagyja, hogy a hűtlenségbe esett Losonczinak *Valkóvár* nevű várát kellőleg felszerelt hadaival azonnal ostrom alá vegye. Ezen hadjárat vezérei pedig a következők:

¹ Fejér X. 4, 842; v. ő. Zichy-oklevéltár X. 5, 577.

² Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 50.

³ Raguzai oklevéltár 185.

⁴ Magyar-szerb összeköttetések oklevéltára 51.

⁵ Zichy-oklevéltár V. 604.

⁶ Óváry: 163. sz.

Csáki György volt székely főispán, Albesi Dávid és Kusalyi Jakes János.¹

Nadabi László erdélyi alvajda Szentimrén *máj. 8-án* bizonyos peres ügyet azért halaszt el *júl. 1-ére*, mert az országban garázdálkodó *oláhok* ellen most hadjárat folyik.² Tekintettel arra, hogy régibb okirataink a havasalföldi vajdaságban élt oláhokat mindig transalpini-eknek nevezik, több mint valószínű, hogy fenti esetben a magyar Erdélyországban lakott oláhokról van szó.

b) *Bosznia ellen.* Az országbíró *jún. 8-án* a már ismert Bólyi Gyergely ügyét abból az okból, mert e Gergely a Bosznia ellen most indított hadjáratban készül részt venni, nov. 8-ára elhalasztja.³

A király *okt. 21-én* «*in castro nostro Zrebernycze Boznensi*» az erdélyi Beszterczének szabadalmi levelet állít ki.⁴

c) *Lengyelek ellen.* Zsigmond Budán *jún. 24-én* felhívja Kassa polgárait, hogy azon esetben, ha közte, a lengyel király és Vitold (lithván) fejedelem között újabb béke létre nem jöhetne, egyetlen-egy emberük se merjen a király engedélye nélkül Lengyelországba utazni, az itt tartózkodó lengyeleknek pedig ne engedjék meg, hogy Magyarországot elhagyják.⁵

A király Budán *szept. 4-én* szeretvai Ramocsa fia Péternek peres ügyeit azon okból, mert az illető az ország felső vidékének Lengyelország elleni védelmezési ügyében el van foglalva, 1411 jan. 13-ára elhalasztja.⁶

Pálóczi Máté, Hevesmegye főispánja és diósgyőri várnagy kijelenti *okt. 21-én*, hogy Bezdédi Mártont a lengyelek ellen indított hadbaszállás kötelezettsége alól felmenti; teszi ezt pedig azért, mert Bachkai György, ki a főispánnal együtt a lengyelek

¹ Bánffy-oklevéltár I. 524, 525.

² Teleki-oklevéltár I. 361.

³ Zichy-oklevéltár VI. 53.

⁴ Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen III. 499; v. ö. Raguzai oklevéltár 195, 196.

⁵ Fejér X. 5, 84.

⁶ Sztáray-oklevéltár II. 90.

ellen indított hadjáratban részt venni készülődik, a felmentésért folyamodott.¹

A velencei tanács 1410 *sept. 2-án* Magyarországon lévő követeknek utasításokat ad, mert ezek azt jelentették, hogy Zsigmond király csak a hadseregtől való visszatértekor a rendekkel tartandó tanácskozás után adhat választ.² Az itinerár adatai szerint itt a lengyel hadjáratról van szó.

A nádor *nov. 9-én* tanúsítja, hogy Károlyi László urával, Tivadar podoliai herezeggel együtt Russiában el van foglalva.³

Itinerár. Jan. 12.: Kassa; jan. 13.: Végles; febr. 6.: Vác; márcz. 30.: Nyitra; ápr. 29.: Végles; máj. 1., 5.: Végles; máj. 20.: Nagyszombat; máj. 29.: Pozsony; jún. 1., 5.: Pozsony; jún. 13.: Kassa; aug. 6.: Kézsmárk; aug. 14.: Rail (ez csehországi helység és azért óvatossággal veendő); aug. 16.: Tétény; aug. 25.: Kassai rév; okt. 14., 21.: az Uzorában lévő *Szrebernicze vár alatti táborban*; nov. 6.: *a Száva mentén lévő Racsá vár alatti táborban*; nov. 25.: Bács; nov. 30.: Szond (Bács-megyében); decz. 13., 18., 21., 25., 26., 27.: Diákóvár.

1411.

a) Lengyelek ellen. Pálóczi Imre diósgyőri várnagy *jan. 7-én* Bárczai Kelemen fia László peres ügyét azért halasztja el máj. 1-ére, mert nevezett László a Lengyelország határán működő királyi hadseregben tartózkodik.⁴

A király *jan. 18-án* Kállai Lőkös fia Miklóst arról értesíti, hogy a mint hallotta, a lengyel király és Vitold (litván) fejedelem hatalmas sereg élén az országnak Lengyelország felé néző határait megtámadni készülnek. Felhívja tehát, hogy ezen levél vétele után összes hadi erejével azonnal Kassa felé vonuljon, hova ő maga is (t. i. a király) jövő kedden, azaz *jan. 20-án* szándékozik utazni. Ezzel kapcsolatos az is, hogy a király gimesi

¹ Bánffy-oklevéltár I. 562.

² Óváry: 189. sz.

³ Károlyi-oklevéltár I. 562.

⁴ Hazai oklevéltár 352.

Forgács Pétert nyitrai megyei népeivel 1411-ben a lengyel határra idézi.¹

A nádor *febr. 16-án* kijelenti, hogy Gutkeled nb. Butkai Ferencznek Szeretvai Péterné elleni ügyét azon okból halasztja el máj. 1-ére, mert Ferencz a Lengyelország ellen indított hadjáratban mint harezos részt venni készülődik.²

Csupor Pál zágráb- és kőrösmegyei főispán tanúsítja (Zágrábban) *ápr. 1-én*, hogy Blinai (Bátmonostori) Töttös Lászlónak a király és a lengyel uralkodó közt létrehozandó béketárgyalások miatt e tárgyalások helyén személyesen részt kell vennie.³

A király *ápr. 21-én* Dolhai Sztaniszlónak és fivéreinek egynéhány máramarosi birtokot azért adományoz, mert unokafivérük Dolhai Illés fia Mihály a lengyelek elleni hadjárat alkalmával elesett.⁴

b) Velence ellen Friaulban és Isztriában. A velencei tanács arról értesült, hogy Zsigmond király már több az aquilejai patriarchátushoz tartozó isztriai helységet foglalt el, miért is *febr. 20-án* az isztriai hadsereg hadilábra állítását elrendeli.⁵

Az országbíró *jún. 29-én* tanúsítja, hogy Bólyi Gergely Sebenicoba utazott⁶ (a mi kétségkívül a király megbízásából történt).

Nov. 2-án a velencei tanács a Friaul felől fenyegető magyarok betörései ellen védelmi intézkedéseket tesz.⁷

A nádor tanúsítja *nov. 6-án*, hogy Bólyi Gergely Éberhard zágrábi püspökkel együtt Sebenicoba utazott.⁸

Decz. 3-án Ernő s Frigyes osztrák hercegek szövetségi ajánlatokat tesznek Velenczének az öt Friaul felől fenyegető magyar király ellen. A tanács meghatalmazottjait küldi Triesztbe az ajánlat iránti tárgyalások megindítása céljából.⁹

¹ Fejér X. 5, 115, 141.

² Sztáray-oklevéltár II. 94.

³ Zichy-oklevéltár VI. 100.

⁴ Máramarosi diplomák 167.

⁵ Óváry: 193. sz.

⁶ Zichy-oklevéltár VI. 108.

⁷ Óváry: 202. sz.

⁸ Zichy-oklevéltár VI. 155.

⁹ Óváry: 206. sz.

Deczember 8-án a pápai követnek azon kérdésére, mely utat válaszszon Magyarországra felé, azt ajánlja a velencei tanács, hogy ne Friaul felé, hol magyarok vannak, hanem Serravalle felé vegye útját.¹

Deczember 11-én a velencei tanács arról értesíti Nápolyi Lászlót, hogy a magyar király serege már útban van Olaszország felé, hogy (Ozorai) Pipo ispán 6000 lovassal Friaul egy részét már hatalmába kerítette, hogy Pipót nyomban Stibor (erdélyi) vajda követi. Minthogy a tanács a maga részéről mindent megtett, hogy a magyar sereg előnyomulását megakadályozza, felkéri Lászlót, engedje meg neki, hogy bizonyos mennyiségű gabonát hozathasson Apuliából.²

Szabolcsmegye alispánja *1411 szept. 26-án* a Várdaiaknak peres ügyeit «ad quindenas *residentiae* praesentis exercitus domini nostri regis» (a királyi hadbaszállás feloszlásának 15-ik napjára) elhalasztja.³ Hogy ki ellen irányult ezen hadbaszállás, meg nem állapítható: minden valószínűség a mellett szól, hogy itt a velenceiek elleni hadjáratról van szó. Figyelemre méltó, hogy a «*residentia*» kifejezést még 1411-ben is használták.

Zsigmond király Budán 1412 jan. 30-án összes birodalmi alattvalóinak tudomására hozza, hogy az isztriai-friauli vidéken lakó népei a velenceiek részéről annyi zaklatásnak vannak kitéve, hogy ezt megtorlás nélkül már nem hagyhatja. Ő már *1411 nov. 11-ike körül* Ozorai Pipo Temesmegye főispánját nagy költséggel és fáradozással a veszélyeztetett vidékre küldte, ki Teck Lajos aquilejai patriarka (+ 1439) segítségével körülbelül 72 helységet a velenceiektől visszafoglalt. Ugyanezen Pipo (= Fülöp) harczott a velenceiek ellen azon árok táján, melyet *Conegliano* és *Sacile* között készítettek és ez alkalommal 19 zászlóaljat vett el tőlük, melyet *1412 jan. 5-én* Budán a király elé vezettek. Hogy haderejét megerősítse, magához (t. i. a királyhoz) hívatta udvarába Carrarai Jakab Pádua urát és Scala Brunoro Verona urát, kiket magyar sereg élén szintén

¹ Óváry: 207. sz.

² Óváry: 208. sz.

³ Zichy-oklevéltár VI. 148.

Friaulba fog küldeni. Ortenburgi Frigyest már azelőtt nevezte ki Friaul biztosává,¹ akkor azonban nemcsak a velenceiek ellenségeskedtek vele szemben, hanem a «*Zu der Weyden*» nevű város is (ez a friauli *Uline* német neve) és egész Friaulország, kivéve a Civitas Austriae (= *Cividale*) nevű vára. Ennek következtében Blagaji Lászlót küldte Ortenburgi Frigyes segítségére, hogy a «von der Weyden»-családbelieket, kik Friaulban a leg-hatalmasabbak, kellőleg megbüntessék. Frigyes osztrák herceg is küldött segélycsapatot, mely Weyden városát elfoglalta.² Az Ozorai Pipó által Friaulban, illetve Treviso vidékén elfoglalt várak és városok névjegyzéke a következő:

a) *A cenedai püspökségben*: *Serravalle* város két igen jó erőddelel; *Ceneda* jó karban lévő várral; *San Martino* igen jó várral; *Cordignano* igen erős várral.

b) *Belfriaulban*: *San Floriano* vára; *Cazamacha* vára; *Gandona* vára; *Belluno* város jó erőddelel; *Sambolt* vára; *Feltre* város igen erős erőddelel; *Czwinch* vára; *Novi* vára («quod claudit a Tervisana»); *Coste di valle Massimio*; *Sacile*; *Scala* vára; *Motta* város és erős vár; *Porto-Brischen*; *Oderzo*.

c) *A Tagliamentón és Livenzán innen*: Civitas Austriae (= *Cividale*); *Gemona*; *Venzone* (= Peuscheldorf); *Tolmezzo*; *Abbazia Arozatian*; *Tolmini*; *Cignotis*; *Sclusa* (a *Flitschi Klause* a görcz-gradiskai kerületi kapitányságban lévő sziklavár); *Prampergo*; *Gumenbergo*; *Monfalchone*; *Bracharo*; *Vitalta*; *Pers* (vagy *Pres*); *Vaulrisio*.

d) *A Tagliamentón és Livenzán túl*: *San Vito*; *Mamuchio*; *Sbroglenarta*; *Prodolon*; *Galvarulo*; *Portogruaro*; *Cordenato*;

¹ Zsigmond Visegrádon 1411 nov. 8-án Ortenburgi Frigyest és Ozorai Pipót aquilejai s friauli ügyvivőivé kinevezi. (Temesmegyei oklevéltár I. 456, 458.) Altmann: Die Urkunden Kaiser Sigmunds czímű nagyszabású művének 28. számú regestája szerint Ortenburgi Frigyest már 1411 jan. 24-én nevezte volna ki friauli s aquilejai birodalmi helytartójává. Ugyanazon napon felhívja mindkét tartomány lakóit, hogy a helytartónak engedelmeskedjenek. (V. ö. 37., 38. és 144. számmal; ez utóbbi szerint 1411 nov. 3-án Frigyesen és Ozorai Pipón kívül még Stiboriczi Stibort is megbízza az aquilejai s friauli birodalmi ügyek vezetésével.)

² Fejer X. 5, 230—239.

Abbazia sexti; Coseano; Foro; Mona; Amano; Porcile; Copula; Fratino; Midumum.

e) A *Tagliamento* és *Livenza* körül: *Udine; Fraganea; San Daniele; Trithano; Chamioracho; Wels* (valószínűen *Wallis = Valvasone*); *Colloredo; Strassoldo; Manazaro; Varimo; Porpeti vára; Trecento; Cucho; Cuchanea; Pertistagno; Attems; Safunbergo; Tricesimo; Pennapilosa; Marano.*¹

Itinerár. Jan. 1—24.: Buda; jan. 31.: a hévizi vadász-kastély; febr. 16., 18.: Buda; febr. 23.: Miskolcz; febr. 24.: Diósgyőr; márcz. 3., 9., 11., 13., 15.: Kassa; márcz. 22.: Szepes-Béla; márcz. 25.: Szentkereszt; márcz. 30.: Igló; ápr. 5., 6., 12., 14., 16., 19., 21., 22.: Kassa; máj. 4., 6., 13.: Nagyvár; máj. 17.: Világosvár alján; máj. 22.: Stry (= Sziri = Világosvár);² jún. 4., 5., 14., 17., 18.: Temesvár; jún. 20., 28.,

¹ Hogy ezen helységek legtöbbje itt el van fordítva, magától értetik. Zsigmond király életírója Windecke Éberhard a Pipo és Ortenburgi Frigyes által elfoglalt helységeket következőleg nevezi meg: *Sibidatt (= Cividale)*; *Clemon (= Gemona)*; *Buseldorff (= Peuscheldorf = Venzone)*; *Schonfelt (= Schönfeld = Tolmezzo)*; *sant Vite (= San Vito)*; *Bransperg (= Prampergo)*; *Presz; Mosnitz (= Moggio apátság)*; *die cluse in dem Flintz (= az Isonzo folyón a göröz-gradiskai kerületi kapitányságban lévő Flitsch-i zárdá; cluse annyi mint clusura = claustrum = Klausz, magyarul: kolostor)*; *Delmin; Bremenberg (= Premariacco)*; *Rasatz (= Rosazzo)*; *die eptigen Wide (= az Udinei apátságok; innen szökött meg a patriarka s az udinei táborban tűzte ki Pipo a birodalmi zászlót; eptige annyi mint Abtei = apátság = abbazia)*; *sant Daniel (= san Daniele)*; *Schoffenberge; Diezesen (= Tricesimo)*; *Portagrafel (= Portogruaro)*; *Zezil (= Sacile)*; *Zellenberg; Fugynym (= Fagagna két ott lévő toronnyal)*; *Sperfall; Obersibatt; Veltrosz (= Feltre)*; *Thomada; sanct Martin (= san Martino)*; *Cordian (= Cordignano)*; *sant Florian (= san Floriano)*; *Thasmatha; Sordana (= Gordona)*; *Wolwunde; Sambrot (fent Sambolt); daz nuwe husz (= das neue Haus = Castelnuovo)*; *die Müte (= Motta)*, *die Leitern (= Leiter = Scala)*; *Ponthabolat (= Portobuffole)*; *Obdretz (= Oderzo)*; *Motuplet (= Monfalchone).*

² Ezen vár hollétét következőleg határozhatjuk meg: A valamikor Záránd megyében feküdt Világosvár, melynek most már csak romjai láthatók, némelyek szerint a római korszakban *Serenia*-nak neveztetett; az annyi bizonyos, hogy az oláhok még ma is *Szírja*-nak nevezik. A XIV. században a vár alján egy *Syri, Siri, Siry, Sijri* nevű város állt. 1426 nov. 20-án *Ozora*i Pipo *Sirijböl* ír levelet. (Teleki-oklevéltár I. 487. és Temesmegyei

30.: Buda; júl. 3., 8., 9., 11., 12—15.: Buda; júl. 21—24.: Visegrád; júl. 29.: Esztergom; aug. 1.: Visegrád; aug. 6.: Buda; aug. 9.: Hévíz; szept. 9.: Esztergom; szept. 28., 29.: Pozsony; okt. 2., 4., 5., 7., 9., 12.: Pozsony; okt. 15.: Somorja; okt. 17., 19.: Pozsony; nov. 8.: Hainburg; decz. 2.: Pozsony; decz. 15., 17., 18.: Tata.

1412.

a) *A Velence ellen 1411-ben Isztriában és Friaulban indított hadjárat folytatása.* Ozorai Pipo Temes megye főispánja mint Zsigmond király teljhatalmu képviselője *jan. 3-án* Serravalle nevű városban ítélezik.¹

A velencei tanács *jan. 12-én* szigoruan meghagyja Conegliano, Buffoleto s a trevisoi kerület többi ostromolt helyei parancsnokainak, hogy a magyaroknak az őrséggel vagy a lakossággal való közlekedését megakadályozzák s a falakhoz közeledő magyarok kiáltásait lövések által érthetetlenekké tegyék.²

Az országbíró *febr. 14-én* Bólyi Gergely ügyeit azért halasztja el, mert Gergely a velenceiek ellen indított hadsereghoz csatlakozni készülődik.³

Nápolyi László *márcz. 17-én* levelet intéz a velencei tanácshoz, melyben jelenti, hogy a Pipo ispán vezérlete alatti magyar hadsereg már majdnem teljesen visszavonult Magyarországra felé.⁴

Zsigmond király Kassán *márcz. 20-án* tanúsítja, hogy Becsefalvi István (valkómegyei ember) Alsáni János kir. pohárnokmesterrel együtt Olaszországba utazott.⁵

Malatesta Károly velencei hadparancsnok kérdésére a tanács *márcz. 24-én* tudatja, hogy Pipo ispán visszavonulása után

oklevéltár I. 602.) A villa Siry sub castro Vilagosvar 1331 szept. 8-án merült fel (Hazai okmánytár III. 110) és így czáfolhatatlan dolog, hogy Siry (= Sziri) alatt csak Világosvár érthető.

¹ Történelmi Tár 1884. évf. 233.

² Óváry: 211. sz.

³ Zichy-oklevéltár VI. 174.

⁴ Óváry: 222. sz.

⁵ Hazai oklevéltár 355.

mintegy 200 magyar harcos van Friaulban és utóbb körülbelül 200 cseh harcos érkezett meg Udinébe.¹

Máj. 5-én hadintézkedéseket tesz a tanács a betörő magyar sereg elönyomulásának meggátolására.²

A velencei doge *jún. 12-én* követeket meneszt a német fejedelmekhez és felvilágosítja őket a felől, hogy a magyar király serege minden előzetes jelentés nélkül Friaulba betört és hogy Pipo ispán ott sok kegyetlenséget követett el.³

Júl. 18-án találjuk, hogy egy Domonkos nevű magyar a velencei hadparancsnoktól azon ígéretet vette, hogy azon esetre, ha átadja (a trevisói) *Ceneda* várát, 3000 arany készpénzt és egy birtokot fog kapni. Domonkos átadta a várat és Velenczébe jött, hol a tanács elrendelte, hogy a hadparancsnok ígérete teljesíttessék.⁴

A király (Budán) *aug. 8-án* Marczali Miklós erdélyi vajda, Csopor Pál szlavón bán és Blagaji László népeit és kapitányait, kik most az ország és a király nyílt ellenségei ellen, nevezetesen a velenceiek ellen Olaszország felé indult hadjáratban részt vesznek, addig is, míg a király közéljük érkezik, kitartásra inti.⁵

A király *szept. 27-én* (Budán) a követség útján hozzá fordult Cividale nevű friauli város polgárainak üzeni, hogy ő szívesen jönné ugyan Friaulba, de egyelőre csak fegyveres erőt küldhet védelmezésükre; felhívja őket kitartásra és hogy Savorgnanói Trisztán és társainak besugására ne adjanak semmit.⁶

E hadjáratról szól Zsigmondnak 1424 jan. 25-én kelt azon oklevele, melynek erején Blagaji Lászlónak egynehány zágráb-megyei birtokot adományoz. Többi között így adja elő a dolgot:

¹ Óváry: 228. sz.

² Óváry: 237. sz. Ugyanazon napon olvassuk, hogy Zsigmond király (Diósgyőrött) Ozorai Pipót «tanácsosunk, Friaulban, a trevisói örgrófságban és egész Lombardiában működő kapitánynak és királyi biztosnak» nevezi. (Történelmi Tár 1884. évf. 233.) Altmann (224. sz.) szerint Marczali Miklós erdélyi vajda s Zeng grófja, valamint Maróti István macsói bán megkapják ugyanazon napon ugyanazon méltóságot.

³ Óváry: 244. sz.

⁴ Óváry: 249., 252. sz.

⁵ Zichy-oklevéltár VI. 183.

⁶ Altmann: 362. sz.

«Midőn már régmúlt időben Dalmáciában lévő városaink, váraink, területeink, kikötőink és egyéb birtokaink lefoglalása miatt és egyéb minket erre indított okoknál fogva világi s egyházi ország-nagyjaink, báróink és nemeseink beleegyezésével és jól megfontolt tanácsából Velenceze hercege s közönsége ellen a megtorlási eljárást megindítottuk, ezen (Blagaji) László, kit akkor ez irányban felszólítottunk, az első volt, ki magát saját zászló-aljával együttesen a velenceiek elleni harcra késznek nyilvánította és kit fegyveres népeivel együtt azon nagyszámú sereghez beosztottunk, mely az ellenség leküzdésére Friaul felé vonult. Felhívásunkat örömmel véve, népeivel együtt azonnal átszállta a karantán Alpeseket és Udine felé vonult, hol az ellenség hadisora kellő rendben már fel volt állítva. Az ellenség vezére, *Pelesi Károly* elejébe ment összes erejével és midőn a két sereg között váratlan támadásra került a dolog, a két vezér párbajt vívott, melyben az ellenség vezére (Pelesi Károly) életét vesztette. László erre az ellenfél táborában talált zsákmánynyal és hadi foglyaival együtt további hadiműveleteinek folytatása céljából tovább vonult, sok lázadót hatalmába kerítve s teljes győzelem után hozzánk visszatérve. Midőn ez után említett ellenfeleink megbüntetésére újabb lépéseket tettünk, hű és kipróbált Lászlónkat, néhai Marczali Miklós erdélyi vajdánkkal együtt ugyanazon friauli vidékbe küldtük, mely alkalommal László másodszor magát kitüntette, a mennyiben kiváló hűségének és rátermettségének jeleit adta. Seregével Isztriába vonult és midőn tudomására jutott, hogy ellenfeleink a mi tulajdonunkat képező *Bula* nevű várost ostromolják, sikeres támadás után elűzte őket onnan, mire hűségtől és hadvezéri tettvágytól vezérelve a *Bulsa*, más-ként *Piguentum* (a mai *Pinguente*) nevű várost hatalmunkba ejtette. Számos e vidéken véghezvitt hadiművelete után Friaulba tert vissza, ismételten egyesült Marczali Miklóssal és sok érdemes tettet vitt véghez, melynek részletezését azonban az olvasónak türelmére való tekintettel itt mellőzendőnek tartjuk. Egyet azonban el nem hallgathatunk. Midőn felségünk Lászlót ezen utazás alatt a Friaulban fekvő *Motta* nevű vár parancsnokságával megbízta és Marczali Miklós hadseregével együtt a mezei táborban visszamaradt, bizonyos *Malatesta Károly*, az ellenséges

sereg fővezére nevezett várunkat ostromolni s körülzárni kísérlette, mely célra gépeket, ágyúkat és egyéb ostromló készüléket a vár körül felállított. László, alig hogy az ellenségnek terveit átlátta, Marczali Miklóssal együttesen fél nap alatt az ellenséget hevesen megtámadva, oly pusztítást vitt véghez soraiban, hogy az egész sereg, sátrait és a harcztért elhagyva, hogy életét mentse, vad futásnak indult. Ez alatt azonban a magyar sereg kún csapatja s számos mások, kiket nem annyira a győzelmi, mint inkább a zsákmányolási vágy vezetett, a sátrakra s az ezekben visszahagyott kincsekre vetették magukat, minek következtében a megfutamadott ellenségnek üldözését elhanyagolták. Az ellenségek, alig hogy az üldözés alól menteseknek látták magukat, frissített bátorsággal visszakerültek az elhagyott sátrakba, honnan a fosztogatókat kiűzték és sokat közülük meg is öltek. Az övéitől elhagyott László csak számos sebesülés szenvedésével és miután a további ellentállást már nem tudta kifejteni, a súlyos veszteség után csak nagy nehezen tudott megtizedelt seregének maradványaival táborába visszatérni. (Malatesta) Károlynak bizonyos idő múlva sikerült a tábort hosszas harcz után lefoglalni s miután ennek gépei, ágyúi s egyéb hadi készülékei teljesen hasznavehetetlenné váltak, László azon meggyőződésre jutott, hogy veresége következtében annyira meggyöngült, hogy további védelmezésnek sikere nem lehet; véletlen szerencsére bizván a dolgát, inkább hősiezen akart meghalni, mintsem az irántunk táplált hűségtől eltérni; rávetette magát egyik kítünő lovára, neki rohant a legközelebb ellenséges csapatra s ennek közepén haláltmegvető tüzzel úgy harczolt, hogy számos ellenfelet hatalmas lándzsadöfésekkel megölt, számost pedig súlyosan megsebesített. De őt is súlyosan sebesítették az állkapcsán, mire a túlsúlyban levő ellenségnek sikerült őt fogságba ejteni, melyből csak tíz hónapig tartott szenvedés után, akkor midőn mi Lombardia határára érkeztünk, 6000 arany fejében sikerült kiszabadulni. Erre tüstént hozzánk csatlakozva, velünk együtt Lombardiából Szavójába s Milanóba saját költségén utazott.»¹

¹ Blagaji oklevéltár 261—264. — Temesmegyei oklevéltár I. 576.

Osorai Pipo Temes megye főispánja 1412 *jan. 13-án* a trevisoi tartományban feküdt Serravalle nevű várban tartózkodott.¹

A király Budán 1419 aug. 11-én tanusítja, hogy (a bars-megyei) Győrödi Pobor István, a körülbelül 12 évvel azelőtt a velenceiek ellen indított hadjáratban Osorai Pipo zászlaja alatt részt véve megsebesült, a velenceieknek fogságába került, kik őt Velenceze városában börtönbe vetették. Felgyógyulása után megölte öreit és szerencsésen kiszabadulva sikerült neki egy kis hajón Pipo hadseregéhez visszatérni.²

Ugyanezen hadjáratra vonatkozik Zsigmondnak Konstanczban 1417 szept. 29-én kelt okirata, melyben néhai Marczali Miklós volt erdélyi vajdának és fivérének, Dénes, Somogy megye főispánjának érdemeit ecseteli. Ebből tudjuk, hogy Marczali Miklós 1412-ben a velenceiek ellen Isztriában és Friaulban lezajlott háborúban megsebesülvén, sebeiben belehalt.³

b) Teljesség kedvéért még meg kell említenünk, hogy Albert osztrák herceg Bécsből 1412 *márcz. 9-én Zsigmond királynak a soproni határon táborozó népeinek és kapitányainak* levelet küld.⁴ Lehet, hogy a következő adat ezzel szervi összefüggésben van. A trautmansdorfi Stuchs-családbeliek 1412-ben Scharfenecki Frigyesel, sopronmegyei birtokossal hadi lábón álltak, minek következtében a Marchegg és a Bécs melletti Duna közötti vidéket pusztították. Fenti évről meg van egy jegyzéke azon károknak, melyeket a viszálykodó felek az alsóausztriai Hundsheimi és Puchheim Pilgrim és Albert birtokain elkövettek. E szerint a Sopron- és Moson megyében birtokolt Scharfenecki Frigyes a két Puchheim és anyjuknak (Meissau Margitnak) birtokában volt *Seifriedsdorf* nevű várat elhamvasztotta, mi által nekik 1200 fontnyi kárt okozott. A Seifriedsdorfhoz tartozó, de magyar földön feküdt Puchheim-féle birtokokat szintén eltulajdonította; végre arról is panaszkodnak, hogy a «hairnstaini (=Hornstein = Szarvkő) várnagya a seifriedsdorfi molnárt is megkárosította.

¹ Temesmegyei oklevéltár I. 460, 461.

² Hazai okmánytár II. 112, 113.

³ Fejér X. 5, 807.

⁴ Hazai okmánytár V. 207.

Vajjon e Seyfridsdorf alatt a valamikor Sopron megyében a Kani-zsaiak tulajdonát képezett Sefred nevű helység értendő-e, nem tudom. Egy Seyfrieds nevű helység van most is Alsóausztriában. Kurz (Oesterreich unter Kaiser Albrecht II. 112.) azt mondja, hogy *Stibor rokonát Scharfenecki Friggyest ezen garúzdálkodásokban támogatta*. Lehet ez a vajda vagy hasonló fia is. Teljesség kedvéért 1412-ből még ki kell emelnünk, hogy a nádor *febr. 16-án* tanúsítja, hogy Bátmonostori László *Lengyelországba* útra készült, a mi mindenestre valamely királyi megbízásból történt.¹

Itinerár. Febr. 28. : Lőcse ; márcz. 1., 2. : Lőcse ; márcz. 9., 10., 15., 16. : Lubló vára ; márcz. 20., 21., 23., 25., 26., 28., 29., 30., 31. : Kassa ; ápr. 3—9. : Kassa ; ápr. 10. : Vizsoly ; ápr. 19. : Várad ; ápr. 20. : Debreczen ; ápr. 26. : Kassa ; máj. 1—6. : Diósgyőr ; máj. 6., 8. : Eger ; máj. 12. : Nagyhatvan ; jul. 16. : Torony (Pozsony megyében) ; jul. 27. : Szalka (Hont megyében) ; okt. 2. : Csepel ; okt. 14., 19. : Székesfehérvár ; okt. 27., 31. : Zágráb ; nov. 1., 4., 8. : Zágráb ; nov. 15., 19. : Bihács ; nov. 27., 29. : *Brinje* (Frangepánok vára, ma Brinj (Bründl) az ogulin-szluini kerület brinji járásában) ; decz. 10. : Laibach ; decz. 10., 11. : Görz ; decz. 16., 17. : *Udine előtti tábor* ; decz. 20. : *Savorgnano előtti tábor* ; decz. 23., 29., 31. : *Udine*. Az itinerárra megjegyzendő, hogy a nádornak *nov. 9-én* kiállított oklevele szerint Győr nb. Szerdahelyi Derzs Márton bán a királylyal együtt a római birodalom elnyerése végett Németországba utazott.²

1413.

Velence ellen Isztriában és Friaulban. A király Udinén *jan. 1-én* Jamnitzi Misko zólyomi kapitányt a Bellunói nemesek tanácsánál meghatalmazza.³ Két magyar nemes a szentföld-

¹ Zichy-oklevéltár VI. 175.

² Zichy-oklevéltár VI. 197.

³ Altmann : 392. sz. Jamnicz morva, Jemnicz pedig csehországi helység. Az itt szereplő Jemenitzi vagy Jamnitzi Misko a cseh urak pörében szerepel. 1421-ben azok között volt, kiket azzal vádoltak, hogy a husziták az ő segítségükkel Kutenberget elfoglalták, pedig Misko akkor a király

ről hazatérvén, Velenczében a Magyarországgal időközben kitört háború miatt fogságba vettetett. Sebenico városa márcz. 27-én követség által kéri a velencei signoriától a foglyok átengedését, hogy magyar fogságban lévő polgáraival kicserélhesse, mibe a signoria beleegyezik.¹ A velencei tanács ápr. 29-én nemességet, palotát és 1000 arany évi díjat adományoz a magyarok elleni hadjáratban magát kitüntetett velencei főhadvezérnek, Malatesta Pandulfnak.² Zsigmond király ápr. 19-én Castelletto mellett Velenczével öt évre terjedő fegyverszünetet köt.³ E hadjáratra vonatkozik Zsigmondnak Ravensburgban 1418 aug. 24-én kiállított oklevele, melynek erején Nagymihályi Albert várnai perjeltszámos hadjáratban szerzett érdemeinek elismeréséül néhány birtokkal megajándékozza. Kiemeli azon hadjáratot, melyben Albert néhai Marczali Miklós és Csáki Miklós Temes megyének akkori főispánjaival együtt a törökök ellen harczolt; továbbá azon hadjáratot is, melyet Ozorai Pipo Temes megye főispánja ezen Alberttel együtt Friaulban és Isztriában vezényelt, mely alkalommal Albert a néhai Stibor erdélyi vajda oldalán a velenceiek által elfoglalt számos várat és egyéb helységeket a magyar királynak visszaszerezte; kiemeli nevezetesen a *Chichir* nevű város (az elferdített *Savile*) előtti harczot.⁴

Itinerár. Jan. 1., 2., 3., 4., 5., 9., 15., 17., 18.: *Udine*; jan. 24., 25.: *A capodistriai táborban*; febr. 13.: *in descensu nostri campestri prope castellum Vallis* (= *Valvasone*); márcz. 9., 10.: *Trieszt*; márcz. 12.: *Monfalcone*; márcz. 13.: *Trieszt mel-*

tanácsosa. Palacky szerint helyes neve *Mikesch Divoček vom Jennischt*, a kuttonbergi pénzverde mestere. Jennischt a cseli beneschau-i kerületben fekvő helység. 1403-ban találjuk, hogy Angelo bibornok az esztergomi érseki és a káptalani birtokok ellen vétkezőket elmarasztalja. (Fejér X. 4, 253.) A vétkezők sorában van *Mussicz Polonus castellanus (de) Smar (?)* is, mely utóbbi név borzalmas ferdítés. 1410-ben (Századok 1909. évf. 874) nobilis *Musticius major dominus Posnaviensis liptómegyei comes* és Rózsahegy főnöke. 1433 deez. 4-én találjuk, hogy *Poznaviaei Mostichius* a magyar királynak vámszedője. (Bártfa levéltára 263. sz.)

¹ Óváry: 270. sz.

² Óváry: 279. sz.

³ Altmann: 464. sz.

⁴ Sztáray-oklevéltár II. 201.

lett; márcz. 20., 26., 27., 30., 31.: a Friaulban lévő *Ariis nevű vár előtt*; ápr. 1., 3.: *Udine*; ápr. 4., 6., 8., 9.: *Ariis vár*; ápr. 12.: *Udine*; ápr. 13., 14.: *Ariis*; ápr. 17.: *Castelletto mellett* és *Trieszt*; ápr. 21., 24., 28.: *Udine* (= Wyden); máj. 2., 5., 6., 8., 11—25.: *Udine* (= Wyden); máj. 27.: *Feltre*; máj. 30., 31.: *Serravalle*; jun. 1.: *Udine*; jun. 4—7.: *Belluno*; jun. 10.: *Feltre*; jún. 15.: *Belluno*; jún. 16.: *Feltre*; jún. 17.: *Cremona*; jún. 18., 20—23.: *Feltre*; jún. 25—30.: *Trient*; júl. 2.: *Trient*; júl. 22., 24.: *Botzen*; júl. 25.: *Merán*; júl. 28.: *Botzen és Brixen*; júl. 31.: *Merán*; aug. 1.: *Botzen*; aug. 3—11.: *Merán*; aug. 17—31.: *Chur*; szept. 1—25.: *Chur*; szept. 29., 30.: *Bellinzona*; okt. 4., 5., 6., 9., 11.: *Bellinzona*; okt. 16., 23., 24., 25., 26.: *Tesserete*; okt. 30.: *Canturio* (Lodi s Milano között); okt. 31.: *Vegno* (Lodinál); nov. 4., 6., 7., 10., 11., 13., 15., 16., 17., 20.: *Como*; nov. 20., 22., 23., 25., 26., 27., 29.: *Lodi*; decz. 1., 13.: *Lodi*; decz. 13.: *Cremona*; decz. 13., 15., 16., 17., 18., 20., 21., 23., 26., 27.: *Lodi*.

1414.

a) *Olaszország ellen.* Zsigmond király a piemonti Pontestura nevű helységben *jun. 24-én* kelt oklevelében tanúsítja, hogy (a zalamegyei) Ákosházi István fia László (az ákosházi Sárkány-család őse) a királynak több hívével együtt számos vár és erődítmény megőrzése s kormányzása céljából sok királyhű olasz, lombard és nevezetesen a híres és tekintetes *Lancztorh de Byaria* segítségére s egynéhány lázadónak leverése végett itt visszamaradván, sok érdemet szerzett magának.¹

Ez a legérdekesebb adatok egyike, mely egy eddig még nem teljesen tisztázott kérdésre döntő világosságot vet. A dolog t. i. így áll, hogy Zsigmond az ismert Beccaria-család tagjaival, kik a páviai fellegvár és a körülette fekvő kastélyok urai voltak, szövetkezni akart. A család tagjai voltak akkor (1413—1414) Castellino és Lanczelotto fivérek és (Castellino fia) a fiatal Man-

¹ Zalamegyei oklevéltár II. 397, 398. Ezen Sárkány László fivérei Lőrincz és Benedek.

fréd. Ezek a milánói herczeggel, Fülöp Máriával, rossz viszonyban voltak; 1413 okt. havában Páviát elfoglalván, Castellinót és Manfrédet börtönbe vetette. Lancelotto megmenekült és szövetkezett a magyar királylyal. Fülöp herczeg ennek hallatára a két foglyot kivégeztette. Mindeddig csak azt tudtuk, hogy Zsigmond 1414 jún. 25-én (Trinóban) Castellino özvegyének és Lancelottónak évi 5000 arany fizetést ígért azért, hogy az ő nevében elfoglalt várakat védjék. Fenti okiratunk mindenekelőtt megállapítja — a miről eddig eltérő vélemények voltak — hogy *Beccaria Lanceloto* (mert ez a fenti Lancztorh de Byaria) Zsigmond hive volt; a második körülmény pedig, mely eddig ismeretlen volt, az, hogy Lancelottónak magyar segélycsapatot bocsátott rendelkezésre. A Lancelot névre legyen megjegyezve, hogy ez a középkorban elég divó volt és úgy látszik a Lászlónak megfelelt; tény az, hogy Nápolyi Lászlót, a magyar trónkövetelőt némelykor Lancelotnak is nevezték.

b) Törökök ellen Boszniában. Ozorai Pipo Temes megye főispánja Erdődön *aug. 17-én* Keményfalvi Lukács nevű házi tisztjének peres ügyeit azon okból halasztja el, mert nevezett Lukács vele együtt a törökök ellen Boszniába indított királyi hadjáratban részt fog venni.¹

Erre vonatkoznak a következő adatok is:

A nádor *febr. 16-án* tanúsítja, hogy Bátmonostori László a király szolgálatában a szerb deszpotánál el van foglalta; *febr. 18-án* pedig tanúsítják, hogy Keményfalvi Lukács az ország határainak megőrzésével el van foglalta.²

Márcz. 1-én felhívja a király a raguzaiakat, hogy követivel együtt (Jakes László és Csolnoki Jánossal) Zandal (boszniai) vajdához követeket küldjenek.³

A király *okt. 4-én* tanúsítja, hogy Salánki János fia György Ozorai Pipo zászlaja alatt az egynéhány lázadó ellen Bosznia határán jelenleg működő hadseregben mint hadbaszállt tartózkodik, minek következtében megparancsolja, hogy a Tivadar

¹ Zichy-oklevéltár VI. 314.

² Zichy-oklevéltár VI. 291.

³ Monum. spect. hist. slav. merid. 23, 98, hol helytelenül 1413-ra teszik. V. ö. Altmann: 963. sz.

podoliai herceg ellen folyó pörében a neki megítélt alperesi esküt elbalaszszák.¹

Itinerár. Jan. 4., 6., 7., 8., 10., 11., 12., 13., 15—22., 25., 29., 30., 31.: Cremona; febr. 1., 2., 3., 5., 6., 7., 10., 14., 19.: Cremona; febr. 20., 21., 22., 23., 25., 26., 27., 28.: Piacenza; márcz. 1.: Piacenza; márcz. 5.: Acqui; márcz. 12—15.: Serravalle; márcz. 24.: Tepli (Ferraránál); ápr. 2.: Acqui; ápr. 9.: Mizza; ápr. 25., 28., 29.: Asti; máj. 1.: Asti; máj. 8., 9., 19.: Pontestura; máj. 27., 28.: Montecalvo; jún. 8.: Montecalvo; jún. 11.: Trino; jún. 15., 16., 17., 22., 24.: Pontestura; jún. 25., 26.: Trino; jún. végén: Romanel (Svájcban); júl. 3—7.: Bern; júl. 7., 8.: Solothurn; júl. 9., 10., 11.: Bázél; júl. 11—17.: Strassburg; júl. 19—31.: Speier; aug. 2., 3.: Worms; aug. 4—9.: Mainz; aug. 8.: Bingen; aug. 9., 10.: Mainz; aug. 12—31.: Koblenz; szept. 1., 2., 4.: Koblenz; szept. 7., 10., 13., 14., 16., 19., 20.: Heidelberg; szept. 22.: Krailsheim; szept. 23.: Heilbronn; szept. 24—30.: Nürnberg; okt. 1—5.: Nürnberg; okt. 8., 9., 11.: Rottenburg; okt. 12—16.: Heilbronn; okt. 18., 19., 22.: Speier; okt. 25.: Mainz; okt. 27.: Boppard; okt. 29.: Koblenz; okt. 30.: Andernach; okt. 31.: Bonn; nov. 1., 2.: Bonn; nov. 4., 5., 8., 9., 10.: Aachen; nov. 11.: Köln; nov. 12.: Aachen; nov. 13., 14.: Lechnich; nov. 16.: Bonn; nov. 18.: Aachen; nov. 19.: Bonn; nov. 19., 20., 21., 23., 25., 26., 27.: Köln; decz. 1., 2.: Andernach; decz. 6—8.: Wetzlar; decz. 8., 9.: Friedberg; decz. 11.: Gelnhausen; decz. 13., 14.: Frankfurt; decz. 16., 17.: Mainz; decz. 22.: Stuttgart; decz. 24.: Ueberlingen; decz. 24—31.: Konstancz.

1415.

Boszniában a törökök és Hervoja ellen. A nádor febr. 20-án a Győr nb. Kéméndi s Gyulai-családbeliek ügyeit azon okból halasztja el, mert Gyulai Patfi Kelemen (baranyamegyei birtokos) Boszniában Hervoja herceg által fogságban tartatik.²

¹ Károlyi-oklevéltár II. 12.

² Zichy-oklevéltár VI. 337.

A király a baranyamegyei Beremenden *máj. 17-én* Gadáni Mihályt, hogy pereiben eljárhasson, a törökök elleni hadjáratban való részvételtől felmenti.¹

Éberhard zágrábi püspök megkéri Zalamegye fő- és alispánját, hogy házitisztjét, Fenéki Miklóst a törökök ellen elrendelt országos felkeléstől mentse ki.²

A király *júl. 25-én* Bátmonostori László peres ügyeit azért halasztja el, mert László a törökök ellen Bosznia felé most indult hadjáratban részt vesz.³

Ezen hadjárat a magyarokra nézve szerencsétlen kimenetelű volt. A raguzaiak Zsigmondot *1415 aug. 18-án* a magyarok és a törökök megütközéséről értesítik; feltételezik, hogy a király hadai vereségéről már Magyarországból vett hírt. A magyar sereg a rengeteg túlsúlyú ellenséggel szemben kicsiny volt: küldik neki az e felől Maróti János bán kérésére egy spalatói polgártól kapott levelet.⁴

Vonatkoznak erre még a következő adatok is:

1. Garai János és János diákói örkanonok *1416 szept. 4-én* jelentik, hogy Éberhard zágrábi püspök értesítése szerint a törökök által Boszniában fogságba ejtett magyarokat a szerb deszpotához ez ügyben kiküldött (lévai) Cseh Péter jelentése szerint csak 65,000 aranyforint váltságdíjért lehet kiszabadítani. A foglyok a következők: Maróti János, (Szerdahelyi Derzs) Márton bán, Halápi János és Szepesi Péter.⁵

2. Albeni (és Medvei) János pécsi püspök *1416 okt. 26-án* értesíti Bátmonostori Töttös László nejét, hogy férje a törökök földjéről szabadon visszajöhet épen úgy mint (a püspöknek) saját fivére, ki jelenleg Zandal boszniai főúrnál tartózkodik.⁶ Az értesítés azonban téves volt, mert tudjuk, hogy Töttös László e hadjáratban elesett. Zandal alatt Hranić Zandalj az ismert

¹ Zichy-oklevéltár VI. 361.

² Zalamegyei oklevéltár II. 399.

³ Zichy-oklevéltár VI. 363.

⁴ Raguzai oklevéltár 250, 251.

⁵ Fejér X. 8, 564.

⁶ Zichy-oklevéltár VI. 426, 427.

hatalmas boszniai főúr értendő, ki 1435-ben meghalt. Az elfogott Albeni személynevét nem ismerjük.

3. A király Brassón 1427 jún. 16-án Losonczy Zsigmond hadi érdemeit sorolja fel és kiemeli, hogy ez akkor, midőn Zandal volt boszniai vajda, a patarénus hitetlenek híve, számos boszniai, török és az orthodox vallás egyéb üldözőivel Bosznia határait megtámadta s pusztította, oly dicsőségesen harczolt Boszniában, hogy bár egyik lábán súlyosan megsérült, mégis győzött.¹

Itinerár. Jan. 1—júl. 19.: Konstancz (ezen idő alatt *ápr.* 24-én a *Radolfszell* előtti táborban és *jul. 11-én* Zeilen vagy Zyl-en; de ez utóbbi óvatosan veendő); júl. 20—23.: Bazel; júl. 24.: Solothurn; jul. 24., 25.: Aarberg; júl. 26.: Lausanne; júl. 27.: Genf; jul. 28.: Seyssuel (a francia Vienne táján); júl. 31.: Lyon; aug. 1.: Vienne; aug. 3., 4., 6.: Valence; aug. 10., 13.: Nimes (Languedoc-ban); aug. 15.: Narbonne; aug. 18.: Perpignan; aug. 27., 29.: Narbonne; szept. 1—5.: Narbonne;² szept. 17.: Canet; szept. 18., 19., 21., 26., 27., 29.: Perpignan; okt. 1., 2., 5., 6., 21., 22., 23., 25.: Perpignan; nov. 2.: Perpignan; nov. 6.: Sijean és Narbonne; nov. 27.: Narbonne; decz. 13—15.: Narbonne; decz. 25., 27., 31.: Avignon.

1416.

A törökök ellen Boszniában. A király (Avignonban) *jan. 7-én* az összes hatóságokkal tudatja, hogy Bátmonostori László a törökök elleni hadjárat alatt ezek által Boszniában megöletett.³

Ugyanő tanúsítja Budán *nov. 9-én*, hogy egynéhány felperes fél előadása szerint Csicseri Ferencz és fia Zsigmond azért, mert az Ozorai Pipo temesmegyei főispán zászlaja alatt Bosznia felé most menesztett hadsereghez utaztak, oly királyi parancsot eszközöltek ki, melynek értelmében a király összes

¹ Bánffy-oklevéltár I. 577.

² A nádor tanúsítja *szept. 2-án*, hogy Tuzséri György a királylyal együtt személyesen készül Aragoniába utazni. (Zichy-okmánytár VI. 369.)

³ Zichy-oklevéltár VI. 331, 392, 398, 399, 400, 409, 411, 413, 414, 416.

peres ügyeket 1417 jan. 13-ára elhalasztotta, miért is ez ügyben vizsgálatot rendel.¹

A király ugyanezen évben Győr nb. Gyulai Ferencz özvegyének és a zsengekorú Péter, Ferencz és László nevű fiainak törvénykezési szünetet engedélyez, mert Gyulai Ferencz a törökök elleni hadjárat alatt *Boszniában a Lasta nevű tartományban* fogságba került. Fejer X. 5, 671 nem közli ugyan ezen okirat kiállítás helyét és napját, de a regestához fűzött jegyzet szerint a kiállítás hely Leeds, mely nem messze Yorktól (Angolországban) van és melyben a király 1416 nyarán tényleg tartózkodott.

Nevezetes ez évből az is, hogy a király *febr. 16-án* Jakcs Mihály és de Bellonis Ottobonus nevű követeit felhatalmazza, hogy Aragonia, Kasztília, Leon és Navarra fejedelmeivel, valamint Barcelona, Saragossa, Valencia s Perpignan városaival a hitszakadás megsemmisítése ügyében tárgyaljanak.²

Itinerár. Jan. 7., 9., 10., 12., 13.: Avignon; jan. 21.: Vienne; jan. 22., 26., 28.: Lyon; febr. 1., 3., 4., 5., 16.: Lyon; febr. 16.: Labrella (ügy látszik: les Albrets); febr. 19., 20.: Chambery; márcz. 1., 10., 12., 16., 20., 21., 23., 24., 25., 26., 28., 30.: Paris; ápr. 4—7.: Paris; ápr. 8.: St. Denis; ápr. 13.: Beaumont; ápr. 15., 16.: Beauvais; ápr. 21.: Paris; ápr. 24.: Boulogne sur mer; ápr. 25., 27., 28.: Calais; ápr. 30.: Dover; máj. 1.: Dover; máj. 2.: Canterbury; máj. 7., 14.: London; máj. 14., 20.: Westminster; máj. 22.: Windsor; máj. 25.: Westminster; jún. 2., 4., 10., 15., 20., 23.: Westminster; jún. 26.: London; jún. 27.: Rochester; jún. 28., 30.: Leeds; júl. 8., 18., 21., 27.: Leeds; júl. 27.: Rochester; júl. 28.: Eltham; aug. 9.: Eltham; aug. 10.: London; aug. 12., 13., 15., 23.: Canterbury; aug. 23.: Dover; aug. 25., 26.: Calais; szept. 1., 6., 9., 11., 19., 21., 22., 23.: Calais; okt. 1—24.: Calais; okt. 26.: Dortrecht; nov. 4., 5., 7.: Dortrecht; nov. 13., 14., 17., 20., 21., 24., 27.: Nimwegen; nov. 28., 30.: Aachen; decz. 1., 2., 5., 9., 13., 14., 15., 16., 17.: Aachen; decz. 18., 19., 21.,

¹ Történelmi Tár 1884. évf. 419, 420.

² Altmann: 1929. sz.

22., 24.: Köln; decz. 24.: Aachen (?) és Utrecht; decz. 24., 25., 28., 31.: Lüttich.

1417.

a) *A törökök ellen Boszniában.* Az országbíró febr. 23-án egy tolnamegyei birtokos perét a boszniai hadjárat miatt máj. 1-ére elhalasztja.

Ugyanezt teszi jun. 6-án, nov. 10-én és nov. 18-án is.¹

b) *Oszttrákok elleni készülődés.* A király Budán (?) 1417 szept. 13-án Zalamegye lakosait arra figyelmezteti, hogy őket már egyik korábbi rendelete alapján felhívta, hogy a lévai Cseh Péter volt kir. lovászmester birtokán (ki akkor Németujvár birtokosa volt) garázdálkodott oszttrákok ellen Cseh Péter hívására vonuljanak; most másodszer megparancsolja nekik, hogy midőn Cseh Péter által felszólíttatnak, összes gyalogos és lovas hadaikkal haladék nélkül hozzá csatlakozzanak.²

Itinerár. Jan. 1., 2.: Lüttich; jan. 6., 7., 8., 10., 11., 13., 15., 19., 21.: Luxemburg; jan. 24., 25.: Strassburg; jan. 27—ápr. 3.: Konstancz; ápr. 3., 4.: Radolfzell (Zell am Untersee) és Konstancz; ápr. 6.: Konstancz; ápr. 8.: Radolfzell; ápr. 10.: Konstancz és Radolfzell; ápr. 12., 13.: Radolfzell; ápr. 13—júl. 16.: Konstancz; júl. 18., 19.: Meersburg; júl. 20—22.: Meersburg; júl. 23.: Meersburg és Konstancz; júl. 24—okt. 23.: Konstancz; okt. 25.: Einsiedel; okt. 27.: Zürich; okt. 28.: Konstancz; okt. 29.: Luzern; okt. 30.: Konstancz; okt. 31.: Luzern; nov. 1.: Schwyz; nov. 2—december végéig: Konstancz.

1418.

a) *Velence ellen.* A király Strassburgban jun. 22-én tanúsítja, hogy Frigyes oszttrák herceg, ki arra kötelezte magát, hogy őt mindenki, de nevezetesen Velence ellen támogatni fogja, saját vezérlete alatt most csak 300 lovas és 1000 gyalogost menesztett Velence ellen.³

¹ Zichy-oklevéltár VI. 436, 453, 471, 481.

² Zalamegyei oklevéltár II. 409.

³ Fejér X. 6, 959.

A király Strassburgból *jul. 2-án* Henrik Görcz és Tirol grófját értesíti, hogy a Velenczével kötött béke *ápr. 18-án* lejárt; hogy Márton pápának azon fáradozása, hogy a velenceieknek Konstanczban lévő követeit engedékenységre bírja, eredmény nélkül maradt; hogy a velenceiek a birodalomnak Friaulban, Veronában, Páduában és Vicenzában lévő jószágait megtámadták; hogy a birodalmi városokat a kereskedelmi összeköttetések felbontására utasította s általában azt kívánja, hogy mindenki Velenczével szemben a megtorlási eljárást megindítsa.¹

b) Török portyázás. A somogyi konvent jelenti a királynak *okt. 31-én*, hogy a császmái káptalant a szlavóniai vice-bánok elleni ügyben teljesített vizsgálatról adandó jelentéstételre megintette, Zágrábba azonban az a tájon portyázó törökök miatt el nem juthattak.²

Itinerár. Jan. 1-ápr. 13.: Konstancz; ápr. 14.: Meersburg; ápr. 15—26.: Konstancz; ápr. 26.: Münsterlingen; ápr. 27—máj. 17.: Konstancz; máj. 24.: Dattenried; máj. 25 (?)—28.: Mömpelgard; máj. 29—31.: Bazel; jún. 1., 3., 4., 5.: Bazel; jún. 9.: Breisach; jún. 11—12.: Colmar; jún. 15—júl. 4.: Strassburg; júl. 11—26.: Hagenau; júl. 28.: Weissenburg (Elzászban); aug. 1—5.: Bäden; aug. 5.: Ettlingen; aug. 8., 9.: Pforzheim; aug. 10., 11.: Weil; aug. 12.: Rottenburg a. N.; aug. 15., 16.: Rottweil; aug. 18., 20.: Villingen; aug. 24.: Ravensburg; aug. 25—31.: Weingarten; szept. 3—19.: Ulm; szept. 21 (?) : Nördlingen; szept. 22—26.: Oettingen; szept. 26—30.: Donauwörth; okt. 1—3.: Donauwörth; okt. 3—9.: Augsburg; okt. 9.: Rothenburg; okt. 10—16.: Augsburg; okt. 17.: Ingolstadt; okt. 19.: Augsburg; okt. 24—31.: Regensburg; nov. 1—9.: Regensburg; nov. 15—29.: Passau; decz. 4—31.: Passau.

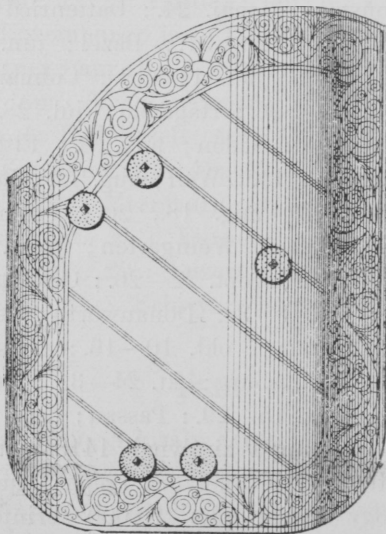
Különös érdekléssel bír a királynak 1418 márcz. 28-án Konstanczban kiállított oklevele, melynek erején Lajos bajor hercegnek megígéri, hogy a neki adós 10,000 forintot Nürnbergben nov. 11-ikéig megfizeti. A jelenvolt kezesek többnyire magyarok, kiknek neveit az Altmann-féle 3074. sz. regesztá annyira fer-

¹ Altmann: 3307. sz.

² Károlyi-oklevéltár II. 47.

diti, hogy helyreigazításra van szüksége. A kezesek a következők: 1. Hofmeister Jakob *Wayda* und dessen Bruder David (= Szántói Laczk Jakab vajda udvarmester és fivére Dávid); 2. Matheus v. Palutz Burggraf zu Diosgiör (= Pálóczi Máté diósgyőri várnagy); 3. Schatzmeister Janus Rocgon (= Rozgonyi János tárnokmester, itt pedig kincstartó); 4. *Albrecht von Bug, Jorior v. Varana* (= ez nem más mint Kaplyon nb. Nagymihályi *Ungi Albert vránai perjel*; Jorior a Prior ferditése); 5. Ladislaus v. Blaga (= Blagaji László); 6. Heinrich Johanns Woywoden Sohn (= Héder nb. János vajda fia: Tamási Henrik); 7. Nikolaus v. Perin Sohn (= Perényi Miklós, de itt hiányzik egy név); 8. Heinrich Latzembock (ez már cseh ember; Chlumból való); 9. Alse v. Ronow (ez is cseh).

Dr. WERTNER MÓR.

Tárcsapaizs a XVI-ik századból.